

A CHELTENHAMI ÚJ NEVELÉSI KONGRESSZUS TANULSÁGAI.

Az Új Nevelés Világligája fennállásának 21. évében, 1936. augusztusában tartotta VII. kongresszusát. Ez az értekezlet, csakúgy, mint az előzők, szép emlékekkel gazdagította a résztvevőket: 50 nemzet 1500 pedagógusát. Sok értékes előadás és szaktanfolyam, bizottsági és szakosztályi munka, kiállítás és bemutató, film- és színelőadás, a nemes szórakozások változatos sora felejthetetlen élményt adott a résztvevőknek. Oly élményt, mely minden mozzanatával az „új nevelés“-be vetett hitünket erősítette.

Mégis volt valami sötét kísérője a hangulatnak. Sokakkal együtt úgy éreztük, hogy ríkoltozó gúnynak hangzanak azok a beszámolók, melyek nevelési gondolataink előretöréséről hoztak hírt. Mert bár igaz, hogy számos eszménk, melyet nemrég még forradalminak tartottak, megszokott valósággá és nem egyszer elkopott közhellyé lett, de a kor képe leverőbb, mint valaha. Az alkotó szellemi erők nem tudtak megküzdeni a romboló erőkkel.

Erőinken múlt-e ez vagy eszméinken? — kérdeztük magunktól. Ez a kongresszus önvizsgálatra készítetett bennünket. S az önvizsgálat eredménye az volt, hogy nagyon is szükség van a mi embereszményünk kialakítására. S megállapíthattuk azt is, hogy emberalakító eszközeink a gyakorlatban is beváltak. De amint elnökünk, Beatrice Ensor, megkapóan esetelte, ugyanakkor azt is be kellett látnunk, hogy munkánkban nem voltunk elég erősek, elég gyorsak. Régi optimizmusunk nem adott elég erőt a haladásra. Vajjon jelen pesszimizmusunk jobb hajtóerőnek fog-e bizonyulni? Tudunk-e elég lelkes segítő-társat találni ahhoz, hogy fokozott felelősségünk tudatában együtt küzdjünk egy jobb nemzedék kialakításáért?

Ennek nyilvánvalóan első kelléke az, hogy bebizonyítsuk, hogy irányelveink és a belőlük folyó eljárások helyesek. De rá kell mutatnunk arra is, hogy minden késedelem fenyegető veszélyt rejt magában. Emberalakító eszközeink a gyakorlatban beválnak. Ez tehát az első, bebizonyítandó tételünk.

Tartsunk seregszemlét az európai nemzetek fölött. Hol érvényesülnek legnagyobb mértékben és legtisztább formában azok az eszmék, amelyeket a Liga hirdet? Hol folyik ez a nevelési mód elég hosszú idő óta, hogy az eredmény meggyőzze az esetleg kétkedő olvasót?

Ligánk 21 éves; a legrégebb „Landerziehungsheim“, mely Cecil Reddie vezetésével New School-nak, Új Iskolának val-

lotta magát s tudatosan új szellemben működött, még nem érte meg alapításának félszázados évfordulóját. Mindez még annyira új, s még annyira belejátszik az új alkotásokba a mai élet szövevénye, a politika mindent átjuttató befolyása, hogy jobbnak láttam, ha példáimat nem abból a szempontból válogatom meg, hogy az új nevelés tudatos mozgalmá hol hatott különös eredménnyel, s hogy hol találhatók legszebb, legjellemzőbb alkotásai. Inkább azt kutattam, hogy hol érvényesülnek immár hosszabb ideje és lehetőleg tiszta formában az általunk vallott nevelési eszmék.

E tekintetben talán elsősorban Dánia nyújt jó példát. A dán népiskolák a legdemokratikusabbak s egyúttal a leghaladottabbak. Vizsgát, bizonyítványt nem ismernek. Dániában mindenki tovább tanulhat, ha képességei megengedik. A Grundtwig szellemében működő népfőiskolák valóban a néplelek megérzésén épültek fel és főképp szellemükkel nevelnek, csak másodsorban oktatnak, hiszen szakismereteket csak egyes népfőiskolákban közvetítenek. Aki egy bizonyos színvonalra emelkedik, a kellő szakismereteket úgysis megszerzi: ez a népfőiskolák vezető gondolata.

A dán iskolákról magyar nyelven is kielégítő szakirodalom áll rendelkezésünkre. Ennek alapján bárki meggyőződhet arról, hogy nem önkényesség az, amidőn a dán nevelést új nevelésnek nevezem, ha ezen egy irányt, szellemet és nevelési rendszert értek. Nem túlzás az sem, ha azt állítom, hogy ez a nevelés valóban népalakító és népboldogító tényező. Mint Czakó István írja:¹ „Dániában szinte mindig süt a nap, még akkor is, ha eső esik. Mindenki megelégedetten végzi a dolgát. Koldust, kéregető szegény embert sehol sem látni. Dánia a szociális gondoskodás egyik mintaállama. Andersen, a nagy mesemondó, nem hiába volt ennek a népnek és földnek a szülőtte. A nagy mesélő bizonyára ebből a meseországból vette elbeszélése tárgyait. Felnőttkorban Dániában járva, az idegen vándor előtt újra megelevenednek Andersen örökszép, emberis meséi“.

Az új nevelési elvek helyességének másik nagy bizonyítója kétségtelenül a kongresszust vendégül látó Anglia. A távoli múltban gyökerező hagyományok ápolása és az új eszmék komoly, cselekvő terjesztése szövődik itt egybe. Anglia nagyszerű példája annak, hogy eszméinknek milyen nagy hatásuk van ott, ahol nem korlátozódnak egyes kísérletekre, elszigetelt részletekre, technikai eljárásokra. Én természetesen nem állítom, hogy Anglia iskolái minden tekintetben jobbak a kontinens iskoláinál s jobbak a mi magyar iskoláinknál. Jellemzésül mégis hadd fűzzek ehhez a megjegyzésemhez egy kis epizódot, melynek véletlenül fültnőj voltam.

Egy fiatal leány kint töltött egy évet Angliában és visszajövet ezt mondta valakinek: „A mi középiskoláink többet ér-

¹ Dánok között. Magyar Szemle. 1936. 3. sz.

nek. Aki akar, minálunk sokkal többet tanulhat“. „És hol akarnak többet tanulni?“ kérdezte az illető. „Az nem kétséges: Angliában.“

A gyermek szabad mozgásának, természetes önfejlesztésének Angliában kevesebb gátat vetnek, mint a kontinens legtöbb nemzeténél. A gyermek egyéniségének tisztelete csak részlete annak az általános irányzatnak, hogy az egyéniség jogait tiszteletben tartásák. A hosszú multa visszatekintő testfejlesztés, a sport általános elterjedtsége s az angol természetből folyó hűvös tárgyilagosság, mely a túlságos kényeztetést csakúgy meggátolja, mint a túlzott szigort, mind hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekek erejüket kifejlesszék, s ügyesekké és bátrakká váljanak.

A sport, de elsősorban a felnőttek példája önfegyelemre szoktatja az ifjúságot, mert az önfegyelem és a megbízhatóság azok a tulajdonságok, amelyekre büszkék az angolok. Ezért a népet inkább a szokások, a példaképek, a nemzeti eszmények és a világbirodalom kitűnő érvényesülési lehetőségeinek buzdító ereje neveli, mint a kényszer és a parancs. A demokrácia alapja, mint Boyd H. Bode, ohiói egyetemi tanártól hallottuk, az emberbe vetett bizalom. S az angol nevelő bizik a gyermekben, akit nevel. A szabadabb mozgás, szabadabb elhatárolás, szabad szó és szabad gondolat: ez az éremnek egyik oldala. Biztosabb jövő, pontosabban körülhatárolt emberi eszmény, nagyobb bizalom és hit: ez a másik. S így nem kell csodálkoznunk azon, hogy Anglia népének életmódja és közszelleme sokszor úgy hat nagyban, mint egy haladó szellemű nevelőtintézet kicsinyben.

Anglia a demokratikus nevelés eszközeit nagy gazdagságban tárja elénk. Gyönyörű s valóban testet öltött példája ennek a tipikusan angolszász cserkészmozgalom. Ha egy fényképész pillanatfelvételt készítené a Hitler-Jugend és a Baden-Powell szellemében nevelt angol cserkészek tábortüzeréről, a fényképek alig mutatnának különbséget, de mi mégis azt hisszük, hogy a kis német fiúcska késére rávésett „Blut und Ehre“ egy világot ékel maga és a cserkésznek jó tetterre, segítségre kész „Légy résen!“ jelmondata közé.

Anglia népének valóban feltűnő jellemvonása rendkívüli önfegyelme. Önmagának állít eléggé erős korlátokat és ép ezért nélkülözheti a kívülről ráerőszakolt szabályokat. Ez s csak ez lehet az emberiség jövőendő boldogságának kulcsa s államéletének sarokköve is.

De vajjon van-e reménységünk arra, hogy Európa ehhez általában el fog jutni? A cheltenhami seregszemle bizonytalanná tett ebben a kérdésben. Ott a népek nagy gyűlésén úgy tűnt fel nekem, hogy ma is Európa vezet okosságban, tudásban, művelődési értékekben, de kétségtelenül „témپót veszít“. Nem fog-e egészen lemaradni a versenyfutásban? Nem kerül-

nek-e majd elébe azok a tengerentúli népek, amelyek komolyan veszik népük boldogítását s ezen a réven az „új nevelés” eszméit és gyakorlatát is, és nem egy-egy kísérleti iskola megtűrésével s egy-egy külsőséges munkamódszer megvalósításával vélnék eleget tenni ebbeli kötelességüknek. Az európai összeműködés, úgy látszik, minden szép reménység ellenére lehetetlenné válik, a magasröptű eszmékkal útnak indult szervezési kísérlet hovatovább nevetség tárgyává lesz. S vajjon mi ennek az oka? Min bukott el oly csúfosan a Népszövetség? Mint elnökünk, Beatrice Ensor, mondotta, bizonyára nem az eszméken, hanem azon, hogy a népek és nemzetek még nem értek meg arra, hogy az elgondolásában nagyszerű intézményt támogassák.

Hogy valóban mennyire a nép támogató erejétől függ az intézmények ereje, arra kioktattak bennünket az átélt történelmi idők. Világosan láttuk ezt akkor, amidőn a háborúban leromlott magyar nemzet mintegy pillanatnyilag fejét vesztette, s ez elég volt ahhoz, hogy bárki elfoglalhassa a sziklaszilárdnak vélt hatalmi polcokat. Nem kellett hozzá egyéb, csak erőszak és önbizalom.

S mi tűrés-tagadás, Európa ma sincs túl a fejvesztettségén. Spengleri gondolatok egyre kísértének, s a cheltenhami kongresszus nem egy benyomása megerősítette őket. Ázsia „poroszai”, a japánok, öntudatlanul és akaratlanul egyre emlékeztettek a „sárga veszedelemre”. Ez a kérdés ugyan nem tartozik közvetlenül ide, de idetartozik közvetve s különösen azért, mert ők azok, akik az új nevelés emberformáló eszközeit uralmi céljaiknak a legtökéletesebben vetik alá. Minden megnyilvánulásuk emellett tett tanúságot.

Nevelési mozgalmunk emberalakító erejét tehát nemcsak mi ismerjük és használjuk fel, hanem azok is, akiknek útjai és céljai a miénktől annyira idegenek. A benne rejlő veszély ellenére öntudatosan hivatkozhatunk erre a körülményre is: íme, ma már nem hiányoznak a-bőséges bizonyítékok arra nézve, hogy eljárásaink a gyakorlatban jól beválnak. Nevelési mozgalmunk tehát jelentőségben nőttön-nő.

Bár más rugók is szerepelnek benne, mint a mi eszményi céljaink, már az is jellemző, hogy hányan versengenek azért, hol legyen a Liga következő kongresszusa. S talán az is kórunkra vall, hogy az európai lehetőségek háttérbe szorulnak a tengerentúliak mellett. Alexandria meglepően nagyszámú delegátust küld ki és buzgón szorgalmazza, hogy Alexandria legyen a következő kongresszus gyülekező helye. Ausztráliától is jön egy ajánlat. Japán pedig, ha már nem tudja elérni, hogy három év múlva tartandó kiállításán jöjjünk össze, legalább azt megígérteti, hogy ugyanakkor nem lesz egyebet értekezletünk, hogy így regionális kongresszusára legyen eredménye a Liga képviselőiből kiváló előadókat s minél több résztvevőt megnyernie.

Regionális kongresszusok egyébként voltak időközben is minden világrészben; ezek közül különösen nagyszabású és eredményes volt a délafrikai. A délafrikai négerrek — mint ma születő népek — tele vannak művelődési vágygal és kihasználatlan őserővel, egyszersmind nemes mérkőzésre kész keserűséggel azért, mert nem vesszük őket teljes emberszámba.

Láttam egy néger szobrot. Az egész vagy 45–50 centiméteres. Egy földön kúszó ember szobra. Hosszúra nyúlt teste, arcának kifejezése egy nemzet tragédiájáról, hitéről, akaratáról beszélt megdöbbenő elemi erővel. S hallottam egy néger előadót, az ő szavaiból is áradt a keserűség és az erő, de az új nevelésbe vetett rendületlen hit is. Az volt a benyomásom, hogy a feltörekvő négerrek és más „másodrendű népek” komolyan veszik azokat a nevelési eszméket, melyekkel mi európaiak cinikus kételkedésünkben frázisokat gyártunk. Önáluk az európai értelemben vett modern kultúra felépítése az újszellemű neveléssel indul útnak, s talán valóban „emberebb embert” fog kitermelni.

Úgy éreztem, hogy ezen a kongresszuson se vége, se hossza nem volt az intő jeleknek. A Liga tanácsulésein tengerentúli államoknak nem egy kiküldöttjével kerültem szorosabb érintkezésbe s módomból volt velük hosszasan elbeszélgetni. A legtöbben ma már nem japán módra fognak hozzá a nevelés megreformálásához. Nem a külső szervezeti formákat veszik át, hanem a saját, nemzeti művelődési kincsüket itatják át az új szellemmel. A forma helyébe a lényeg kerül. Jó példa erre az Egyesült Államok indiánjainak nevelése.

A Progressive Education Association kiváló vezetője, Carson Ryan, a pusztuló őslakók nevelésügyének újjászervezője, előbb éveket töltött közöttük, tanulmányozva faji jellegüket és ősi műveltségük élő maradványait. Nevelési rendszerüket azután ezen az alapon dolgozta ki oly módon, hogy valóban az ő sajátosságaiknak megfelelően oltotta beléjük a magasabb műveltség elemeit.

S ez az eljárás ma már nem egyedülálló. Ázsia steppéin, Irakban is jurtákban folyik a tanítás, s amennyire csak lehetséges, a tanítók és népnevelők is a pásztorok legjobbjai közül kerülnek ki.

Felébredés és újjáébredés jelei ezek és az európai számára intelmet jelentenek arra nézve, hogy ne maradjunk le az eredményesebb nevelés nemes versenyében.

Ha azt kérdezzük, hogy kik voltak a kongresszus legkiválóbb előadói, lesznek, akik azt fogják felelni, hogy a hindu Rhadakrishnan. Mások, talán a többség, azt fogják mondani, hogy a kínai Chang-Peng-Chun előadását nem tudták túlszárnyalni európai professzoraink elsőrangú előadásai. Sose éreztem annyira, mint e magasröptű előadás alatt, hogy „a történelem az élet tanítómestere”. Chang belehelyezte a mai Kínát

a fejlődés vonalába, s páratlan fölényrel megjelölte az utat, melynek befutása órájuk vár. Ekkor eszembe jutott egy mondat, melyet a — sajnos — betegsége miatt távollévő tudóstól, Langevintől hallottam. Őt ugyanis az amerikai Rugg és a Klebelsberg Kunó gróftól annyira nagyrabecsült, elhunyt német közoktatásügyi miniszter, Becker Vendel társaságában meghívták Kínába, hogy ott a nevelésügy reformjára nézve tanácsot adjanak. „Szégyeltük magunkat, mondta a nagy tudós, hogy tőlünk kértek tanácsot, holott nekünk kellene tőlük tanácsot kérni. Falusi iskoláik munkája és szelleme a mi vágyálmaink élő megtestesülése.“

De nézzünk egy kissé azon nemzetek felé is, amelyeknek élete európai civilizációnkat jobban tükrözi.

Az Egyesült Államoknak, a „végtelen lehetőségek hazájának“ mozgalmas életéből szeretnék felemlíteni egy mozzanatot, amely az „elibénk kerülés“ más okára-módjára világít rá. Az amerikai demokratikus népiskola valóban az egész népnek szól, hisz a betöltött 18. évig, még a tanszereket is beszámítva, teljesen ingyenes. De nemcsak hogy kinyitja mindenki fia számára az iskola kapuit, valamennyiöket szolgáltni is akarja. Dunlap Smith egyik harcosa annak a gondolatnak, hogy nem lehet kedvezőtlen körülmények közt nevelkedett proletárgyermekeket a polgári eszmekörbe bekényszeríteni; a saját érdeklődési körük az a lépcső, melyen a továbbemelkedés számukra lehetséges. Ez az elgondolás érteti meg annak a tanárnak az eljárását, aki cinikus 15 évesekkel két hónapon át „a mozit“ tanulmányozza, miután kipuhatolja, hogy ez az egyetlen művelődési tényező, amely érdekli őket. Moziba kell menniök. A darabokat nem szabja meg előre a tanár, de megbeszélük és közösen megbírálják a látottakat. Ki ne érezné, hogy kellő vezetés mellett mint fejlődhetik ki ebből a szokatlan központi tárgykörből a magasabbrendű közszellem?

Egy másik csoport az amerikai életben oly fontos szerepet játszó hirdetésekét állítja a tanulmányok középpontjába. 15—16 évesekkel a társadalmi megújulás nagy tervéről, Rooseveltt „New Deal“-jéről beszélnek az iskolában is, mint mindenütt odahaza. A szülőket is bevonják a megbeszélésekbe, melyeket a tanulók szociográfiai felvételeivel alapoznak meg. A szülők, a rokonok, a szomszédok foglalkozása, az ember mindennapi élete új szint kap és távlatot nyer.

Ilyen és hasonló érdeklődési központok mellett nem csodáljuk, hogy a legtompább érdeklődés is lángra lobban s Dunlap Smith szavaival élve, „hovatovább többet tanul a tanár a tanulóktól, mint ezek őtöle“. Lenne-e nekünk, európaiaknak, bátorságunk arra, hogy a hagyományt ott, ahol kell, a szükséges rugalmassággal elhagyjuk s tanításunkat a pillanatnyi szükséghez alkalmazzuk?

Odavetett példáim, félek, nem olyan sokatmondók mások-nak, mint nekem, aki a benyomások gazdag tömkelegéből me-

ritek, de most természetesen csak innen-onnan csipegetek. Hogy mégis némileg elmélyítsem a mondottakat, az európai-túli nevelő munkának egy példáját szeretném alaposabban kifejteni.

Azt hiszem, még sokan emlékeznek néhány éve itt járt kedves vendégünkre, Nieto Caballeróra, aki akkor a Külügyi Társaságban tartott középamerikai hazájáról rendkívül érdekes és értékes előadást. Már akkor többünkben élt az az érzés, hogy Kolumbia azt a korszakot éli, mely valamikor hazánkban is megteremtette azt a mondást, hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz“. S Kolumbia rohamos művelődési fejlődése idején az új nevelés eszméit tüzte lobogójára. Caballero Kolumbia közoktatásügyében már több éve valóban páratlan tevékenységet fejt ki. Megindulása igazán regényes. Tizen jó barátok — előkelő családok sarjai — már az iskola padjain elhatározzák, hogy tűzön-vízen keresztül összetartanak és újjáteremtik természeti kincsekben bővelkedő, de elmaradott hazájukat. S be is váltják szavukat.

Jól tudják, hogy a haladás alapja a nemzetnevelés, ezért mindenképen támogatják Caballerót, aki egy kísérleti intézetet alapított és tart fenn még ma is.

Az intézet működése megindította a folyamatot. De Caballero jól tudta, hogy senki sem próféta saját hazájában. Mint francia szellemben nevelkedett pedagógus (a Jean-Jaques Rousseau Intézet egyik büszkesége), Decrolyt hívta meg Kolumbiába. Két hónapot töltött ott a mester. Tanulmányozta és kifejlesztette Caballero mintaintézetét és vele karöltve tanulmányozta a helyi viszonyokat, hogy az iskolákat ennek megfelelően szervezze meg. Decroly rendkívüli éleslátásán felül azzal is segítségére volt Caballerónak, hogy végigjárta vele az országot s mint távolból érkezett, világhírű tudós az új nevelésre irányította a figyelmet.

Caballero, mint világot járt ember, tudós és aktív politikus, romantikus ideálista és reálpolitikus egy személyben, jól tudta, hogy a nevelés őszinte reformját nem lehet a nevelőkre ráerőszakolni. Mint miniszternek lett volna hatalma hozzá, de neki nem kellett a parancsszóra működő gépezet. Barátaival karöltve tehát a nagy városokban mindenütt kísérleti mintaiskolákat alapított. S vajjon honnan vették hozzá a pénzt? Hiszen tudjuk, hogy az új iskolák, legalább is hosszú éveken át, nem hoznak, hanem nyelik a pénzt. De a „tízek“ szövetsége nem tagadja meg magát. Családi vagyonukat erre a célra költik s példájukkal magukkal ragadják az aranyifjúságot. Százával csatlakoznak hozzájuk szóban és tettben egyaránt. Közös jelszavuk, melyet méltán döntő jelentőségűnek tartanak: Távolság a politikától! A neveléstől várják a megújulást s épp ezért bejárják az országot, előadásokkal, tanítással, munkák megszervezésével készítve elő a nagy, nemzetnevelő munkát. Caballero úgy érzi, hogy még ez sem elég. Ne legyen nevelő egy se; akinek a nevelési reform ne

lenne személyes ügye! Legyen bár tanító vagy szülő, gazdag vagy szegény, a kolumbiai iskola mindenki iskolája legyen!

A boldog kolumbiaiak nem ismernek faji előítéletet. Jól tudják és nem tagadják, hogy a spanyol mellett indián vér is folyik mindnyájuk ereiben. Caballero szavai is mindenkihez szólnak. De nemcsak szólnak, hanem mindenkinek a véleményét is kikérik és számbaveszik, mert jól tudják, hogy az, ami bizonyos viszonyok közt kitűnő, máshol ugyanúgy nem valósítható meg. Caballero tehát nekivág a nagy feladatnak. Repülőgépen, vonaton, autón, lóháton bejárja az egész országot és megbeszéli terveit a tanulmányi felügyelőkkel s a tanítókkal is. 8000 tanítóval, mindegyik egytől egyig személyesen. Mindenkinek az elgondolása számít. Kísérleteznie mindenkinek szabad, csak a kísérlet állandósítását teszik vita tárgyává. Így alakul ki a helyi szükségletek méltánylásával a „természetes ész“ pedagógiája. A Decroly-féle központi maghoz kapcsolt koncentrált tanítás mindegyik megvalósul. Decroly hatása óriási volt, de Kolumbia is hatott a nagy mesterre. Kolumbiában a művelődési fejlődés fokozatai még egymás mellett láthatók. Micsoda érdekes benyomás az utazónak és micsoda tanulság a fejlődő ifjúságnak! Egy hatnapos kirándulás végigvezet az emberiség történetén.

A legnagyobb feladat természetesen a modern tanítógárda kiképzése. A tanítóképzőket, mint elavultakat, mind becsukják. A képzőket kiviszik a vidékre. Minden tájtypus megkapja a maga képzését. Kiderül, hogy sokkal olcsóbb trolleybusokon a helyszínrre szállítani a tanítóképzősöket, mint a nagy városok drága telkein építkezni. Ott van tehát szemük előtt a való élet: a nép maga s gazdasági viszonyai, melyeket már akkor megismernek, amikor arra készülnek, hogy iskolájukkal ugyanott majdan művelődési központot teremtsenek. Mert ez a cél. Érti ezt az őszinte törekvést a nép is és anyaggal, munkával segít megépíteni a gombamódra épülő iskolákat, az ő iskolájukat. Tanítónak sem azt választják elsősorban, aki a legjobb tanuló, hanem inkább azt, aki derűs, bátor, erős és szociális munkára alkalmas. Minden lehető megtörténik, hogy a nevelők valóban megismerjék és megszeressék azokat a gyermekeket, akiket tanítani és nevelni fognak.

De Callabero és hívei nem elégednek meg a maga nemében páratlan gyakorlati kiképzéssel. Azt akarják, hogy Kolumbia tanítósa nagy műveltségű, tág látókörű és tudatos legyen. Caballerónak gyönyörű terve van ennek a megvalósítására is. Egyetemi várost kell teremteni s ott egybegyűjteni mintegy végső simításra minden néptanítót, mielőtt munkába lép. De hogy lehet manapság egy csapásra annyi népiskola és tíz új vidéki tanítóképző mellett még egy jól felszerelt egyetemi várost is megteremteni? Caballero ennek is megtalálja a módját. Lelkesülése hevével ráveszi a kormányt, hogy egy hadihajóra szánt összeget a közoktatásügynek szenteljen. S az egyetemi város felépül. A világ első tanárai adnak ott elő mint cseretanárok

s a világ leglelkesebb hallgatói lesik ajkukról a szót. A hadihajótól elvont összegből csodálatos módon még egyébre is telt. A tanítói honoráriumok növelésére, iskolai kantinok alapítására és csak a jó Isten tudja, mi mindenre.

Nem úgy hangzik ez, mint egy mese? Nehéz ma elhinni. Pedig nem is olyan régen, csodával határos gyorsasággal minálunk is magasba szökött egy új, rohamosan tért hódító civilizáció. Akkor mi is hittünk, míg ma nem hiszünk. Pedig talán tudnánk hinni, ha tanulnánk a történelemből, mely szemünk előtt perdült le szédületes iramban, s melyből láthattuk, hogy azé a hatalom, akié az erő tudata. A magyar nép ereje még kiaknázatlan. A magyar néplélek még eredeti, egyéni, a civilizáció hengere még nem lapította le. Csak álmos és tunya, nem törődik se a maga tehetségével, se az emberiség jövőjével. Ha a nemzet merne és akarna magából meríteni, új utakat tudna vágni a népnevelés terén. De azt úgy kellene kezdenie, mint ahogy Nieto Caballero kezdte és Carson Ryan, és hinni kellene abban, amiben annyira hittünk addig, amíg csak vágyódtunk utána, hogy nagyok és erősek leszünk, ha valaha kivívjuk függetlenségünket.

Ha ma már nincs is Széchenyink, akire annyian áhítozunk, talán még nálunk is akadna tíz olyan lelkes egyén, aki összefog és összetart, ez egyszer nem azért, hogy pártot alapítson pártok ellen, hanem hogy nekikezdjen a munkák legnemesebbjének: az embernevelésnek, egy szebb és jobb magyar jövő zálogául.

NEMESNÉ MÜLLER MÁRTA.

IRODALOM.

Dr. Dékány István: A történelmi kultúra útja. Középiskolai történelemtanítás. (Pedagógiai Szakkönyvek. 3. kötet.) Budapest, 1936. Kiadja az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület. 128 lap.

A Pedagógiai Szakkönyvek sorozatában a bevezető kötet után, mely az egész sorozatra érvényes pedagógiai, helyesebben didaktikai elveket fejtette ki, elsőnek a középiskolai történelemtanításra vonatkozó módszertant, a könyv címe szerint „a történelmi kultúra útját“ tárgyaló kötet jelent meg az egész sorozat szerkesztőjének, Dékány Istvánnak tollából.

Egy emberöltővel ezelőtt, 1902-ben szólott utoljára magyar tudósunk könyve erről a tárgyról. Mikor az 1899. évi középiskolai tanterv a történelmet a nemzeti tárgyak közé sorolta s elrendelte, hogy a hazai történelmet az egyetemesbe szervesen beillesztve kell tanítani, a közoktatásügyi kormány történettanítási tanfolyamot szervezett, s vezetését és az elméleti rész előadását Márki Sándorra bízta, ki azidőben a kolozsvári egyetemen a történelem tanára volt.

Márki Sándor úgy fogta föl feladatát, hogy valósággal zárószámadást kell készítenie a XIX. század történettudományi és történettanítási törekvéseiről. Úgy gondolta, hogy a legfontosabb irányok és módszerek rövid ismertetése után el kell mondania, hogyan tanították történelmet nálunk a XIX.